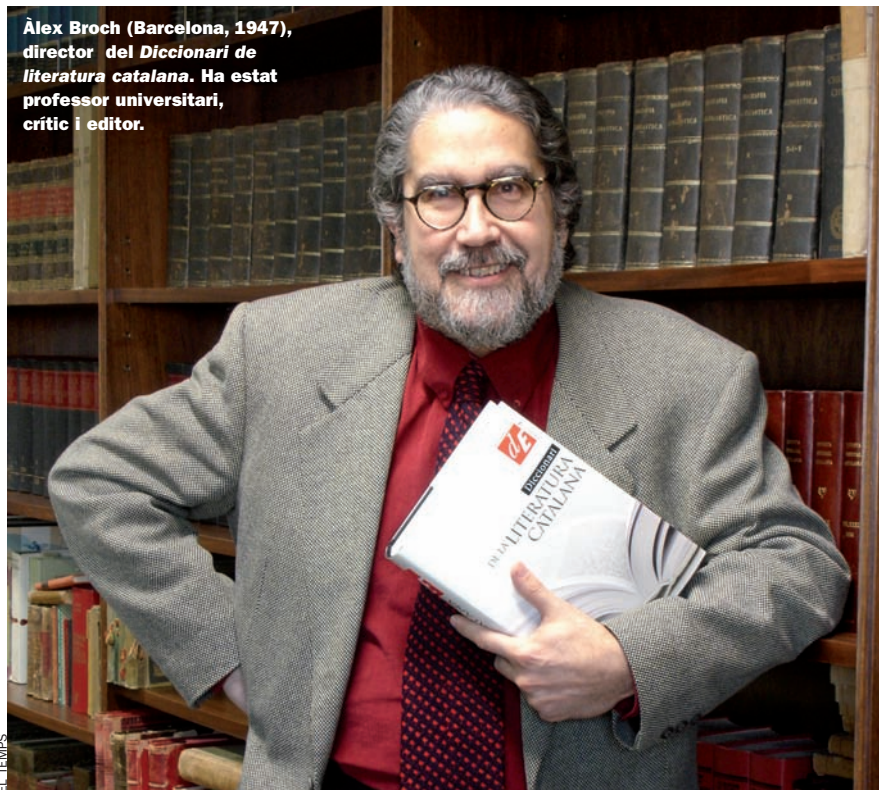

Un diccionari de literatura catalana sense assessors illencs ni valencians

Àlex Broch (Barcelona, 1947), director del *Diccionari de literatura catalana*. Ha estat professor universitari, crític i editor.

El més gran 'Diccionari de la literatura catalana' s'ha fet amb un equip d'assessors format per quatre professors universitaris, i cap d'ells no pertany a una universitat valenciana ni illenca. Però no s'hi discriminen només valencians i illencs. Publicat per Enciclopèdia Catalana sota la direcció d'Àlex Broch, consta de 4.000 entrades.

L'escriptora i articulista Carme Miquel és absent del *Diccionari de la literatura catalana* editat per Enciclopèdia Catalana sota la direcció d'Àlex Broch. El volum consta de 4.000 entrades, entre autors, obres i personatges literaris, a banda d'una generosa bibliografia. No és

l'únic autor valencià amb obra premiada o extensa, absent. També hi trobem a faltar els narradors Joaquim G. Caturla, Joan Olivares (o Salvador Company), molts poetes nascuts després de la guerra i figures fa poc rescatades, com ara el poeta Francesc M. Miret (1901-1936). I, pel que fa als illencs, sorprèn l'absèn-

cia, entre més, de Josep M. Quintana, Esperança Camps, Jaume Armengol o Rosa Planas Ferrer.

El País Valencià queda massa lluny: donen per viu el poeta Rafael Villar i Belenguier (el Canyamelar, 1931), mort a València el 1983, i veuen impossible de saber on va morir-se, l'any 1999, Eduard Soler i Estruch.

El diccionari incorpora filòlegs, però ignora el medievalista i llatí de la Jaume I Tomàs Martínez Romero, amb una bibliografia –recollida en part al diccionari– més extensa i important –per les recerques sobre les fonts clàssiques dels autors medievals catalans– que molts dels estudiosos del Principat que hi són entrats.

Els redactors de les entrades s'interessen per la tasca editorial dels autors, però no diuen que Manel Alonso participés en la fundació de Brosquil Edicions i en sigui director literari.

Oberts a la literatura gastronòmica –entren Eliana Thibaut i Comelade–, desconeixen l'existència de l'articulista i escriptor –no tan sols gastronòmic, també és autor de contes i novel·les– Vicent Marquès, o de Llorenç Millo.

Un dels punts d'interès del nou diccionari seria saber quins autors han tingut una posteritat feliç, ja sigui per les edicions pòstumes o bé per la seva recepció pública i atenció filològica. D'esments a la posteritat, encara que siguin coixos, en trobem en molts autors, però de la rica i intensa posteritat –editorial i acadèmica– de Joan Fuster, res de res.

Enciclopèdia Catalana ni tan sols no ha pensat a incloure illencs i valencians entre els qui han configurat, com diu el director de l'obra a la introducció, el grup "d'experts eficients i veritables columnes vertebrals de les seves respectives etapes." Aquest grup és format per Jaume Aulet (UAB), Anton M. Espadaler (UB); Manuel Jorba (UAB) i Pep Vallsalobre (UG). També

en queden clarament discriminats els valencians i illencs entre els redactors i els col·laboradors.

La *desconsideració* valenciano-illenca es tradueix en les obres triades per figurar amb entrada pròpia. No hi trobem cap títol de Josep Piera, per exemple, ni cap obra d'un poeta valencià o illenc viu. Tampoc el *Carrer Marsala*, de Bauçà, ni *Crim de Germania*, de Lozano, tot i que el diccionari recordi que "constituí una veritable fita dins la narrativa moderna al país Valencià". Només al País Valencià?

Les etapes cobertes pels quatre assessors experts arriben fins a la guerra civil. De la guerra civil fins ara —el Segle d'Or, com l'ha batejat Joan Triadú—, es queda sense assessors, experts, ni columna vertebral. I això no afecta només el País Valencià i les Illes. A més, la base de dades de la qual parteixen els redactors és la Gran Enciclopèdia Catalana i, com es pot comprovar amb l'accés per internet, no s'hi ha fet una actualització a fons i fiable dels autors vius o desapareguts recentment.

El cas Girbal Jaume. Una de les notícies culturals més importants d'aquests inicis del segle XXI ha estat el recat de dues novel·les excepcionals, les d'Eduard Girbal Jaume, *L'estrella amb cua* (1919) i *La tragèdia de cal Pere Llarg* (1923). El diccionari no tan sols desconeix l'impacte del rescat, a més de perdre l'oportunitat d'incloure-les a la llista d'obres amb entrada pròpia. També manté els errors que ara, amb la reedició, s'han corregit, com és ara fer-lo autor de *La cuaranya* i dir que les seves novel·les són ambientades al poble imaginari d'Oratjol de la Serra, nom literari d'un poble existent.

Més notícies culturals de primer ordre han passat desapercebudes. A més de Fuster, afecten Juli Vallmitjana, Josep M. de Sagarra, Francesc Pujols, Antoni M. Rubió i Tudurí, Josep M. Planes, Irene Polo o Maurici Serrahima. De tots ells, s'han publicat llibres inèdits o se n'han fet reedicions, i de cap d'ells no se'n dona cap notícia.

Ni taula ni llit. La discriminació gastronòmica no és tan sols valenciana. Dos grans clàssics medievals i un gran autor actual en són absents, el *Llibre de Sent Soví* i el *Llibre del coc*, de mestre

VICENTE A. JIMÉNEZ / EL TEMPS / JORDI PLAY

Joan Fuster és un dels autors que, a diferència d'alguns altres escriptors presents al diccionari, no disposa de referències a la seva posteritat. L'article dedicat a Eduard Girbal Jaume manté els errors sobre la seva figura, esmenats gràcies a les reedicions de les seves novel·les. Josep Valls, narrador i memorialista, amb llibres testimonials únics protagonitzats per Josep Pla, és absent del diccionari, al costat de més grans memorialistes.

EL TEMPS

Josep Maria de Sagarra, Josep Maria Planes i Nicolau M. Rubió i Tudurí tenen obra pòstuma que el diccionari d'Enciclopèdia Catalana ignora.

Robert, que tampoc no és una col·lecció gastronòmica. L'autor és Jaume Fàbrega. Però tampoc no han pensat en la bona salut sexual: s'obliden de l'*Speculum al foder*, editat modernament, com els dos de cuina, en col·leccions que no són ni de cuina ni eròtiques.

Els assessors són professors universitaris. Això explica l'oblit d'estudiosos rellevants que no formen part del gremi universitari, de Jaume de Puig a Joan Carreras Pera. Tampoc no es mira amb prou atenció la lingüística. L'article dedicat a Fabra és absent de bibliografia. Gràcies a això, desconeixen l'existència de Mila Sagarra, de la qual també ignoren, a la bibliografia de Josep M. Miquel i Vergés, l'article que li va dedicar. I a l'entrada *Joan Coromines* —una freda fitxa bibliogràfica— no s'hi fa cap descripció, ni valoració, del contingut específic i de l'impacte cultural del seu *Diccionari etimològic*.

En contrapartida, s'intenta que l'obra científica dels estudiosos acadèmics sigui ben detallada, fins al punt que un d'ells, que a més és un dels quatre

assessors, Manuel Jorba, pugui exhibir més títols dels que ha publicat gràcies a la conversió, en títol de llibres, d'articles, ben barrejats amb els títols de llibres, tots presentats sota els sacs "estudis" i "treballs".

Memorialistes oblidats. Des de l'etapa medieval fins a la guerra, apareixen memorialistes i dietaristes. A partir d'aquí ja no hi surten de forma sistemàtica i per això s'obliden de Jaume Pla, Joaquim Renart i Josep Valls, que també és narrador.

Orfes d'un expert que abasti des del 39 fins ara, ens podem trobar, com al País Valencià, un autor mort que encara el considerin viu: Ramon Vinyeta (Torelló, 1914-2005).

I orfes, els redactors, d'una pauta clara sobre les característiques de cada entrada, ens podem trobar amb un munt d'incoherències. Per exemple, hi ha fills d'escriptors, o amb parents famosos, que tenen la sort de ser reconeguts com a tals, i alguns altres que no. De Joan de Sagarra no es diu si té

cap relació de sang amb Josep M. de Sagarra. Tampoc de Josep M. Carandell respecte a Joan Carandell. O de Martí Domínguez i Romero respecte a Martí Domínguez i Barberà. De Miquel de Palol i Muntanyola, la cosa es queda a mitges, és a dir, a les fosques. Es diu que és fill de Pere de Palol i Salellas, que no apareix al diccionari, i no es diu si era descendent de Miquel de Palol i Felip.

El fet, però, que els redactors hagin pogut anar a la seva ha permès de retratar un cop més el redactor Joaquim Molas, que hi escriu l'article sobre Verdguer: a la bibliografia exhibeix el seu característic sectarisme egocèntric.

D'algunes obres s'informa si han estat traduïdes, però no de totes. D'aquesta forma, ni *El quadern gris* de Pla ni les *Històries naturals* de Perucho no s'han traduït mai.

Incoherències. Però la incoherència més grossa apareix en la descripció i la valoració de les obres. Per què s'elogien uns autors i altres altres, no? De Josep Murgades es diu que alguns dels seus estudis han esdevingut de referència obligada, cosa que es podria aplicar a una gran majoria dels estudis reportats. I del traductor Joan Castellanos es diu

que ha utilitzat un "català exemplar", però es veu que no és prou exemplar el català dels traductors Anna Casassas i Xavier Pàmies.

Curiosament, alguns autors d'obra curta reben més elogis i interpretacions que no els d'obra extensa, perquè només amb el report biogràfic omplen l'espai assignat. Així, de Piera no s'ofereix cap característica de la seva extensa obra. En canvi, de l'obra de Josep Porcar –nou línies– es fa una interpretació profunda: "A partir d'una tensió interna entre discursivitat expansiva i lirisme concentrat, la poesia de Porcar verbalitza la desolació humana en un món buit i caòtic."

Les formes d'omplir els articles són ben variades. D'Antònia Vicens es diu que "va rebre la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya pel conjunt de la seva obra", com si es donessin a vegades per una obra concreta.

Tampoc no hi ha rigor a l'hora de presentar els autors. En alguns casos apareixen un "poeta i enginyer químic", mentre que ens trobem amb un "novel·lista i traductor" que també és assagista i memorialista, com Josep Vallverdú. I els noms de les universitats poden aparèixer esmentats de forma completa o amb sigles.

Incongruència de totes passades és la sorprenent inclusió de l'irlandès Colm Tóibín, article que dona a entendre que escriu *Un llarg hivern* en català. I és incongruent perquè la inclusió fa incomprendible l'exclusió de John Langdon-Davies, que ja disposa de bibliografia (Miquel Berga) de més fort impacte pel que fa a la projecció de la cultura catalana i a la seva relació amb el país, ja des de ben jove, quan va editar el seu primer llibre a casa nostra.

Finalment, tenim els errors, fàcilment detectables per a una persona que hagi estat al cas de la producció editorial dels darrers anys a través de la visita a llibreries de tots els Països Catalans, de les lectures i del seguiment dels mitjans de comunicació. O consulti internet. Dos exemples. Renada-Laura Portet és entrada pel nom de soltera, Renada-Laura Calmon Ouillet i a l'article s'hi diu que signa la seva poesia, només, amb el "pseudònim *Renada Laura* –sense guionet– *Portet*", però ni és un pseudònim ni l'utilitza només per als llibres de poesia. I de Miquel Martí i Pol, article signat pel director de l'obra, es diu que va morir a Roda de Ter, tot i que va morir a Vic.

Lluís Bonada

Trossos i mossos

Alfons Llorenç

Llatzeret

Foren primerencs hospitals nostres. Testimonis de l'embrió d'un sistema sanitari públic. Esquinçades restes venerables d'un temps suggestiu i d'un país avançat. Nasqueren ensem amb les ciutats, alguns sota el mantell eclesiàstic, però ja com a institucions civils. No abandonaven del tot el sentit cristià de la beneficència i la caritat, però ja s'aproximaven al concepte modern del servei social, comunal, universal. Es posaren sota la protecció de sant Llätzer –del qual deriva el nom de *llatzeret*–, amb festa cada

17 de desembre, probable amic de Jesús –i possible cunyat–, amb dues vides, dues morts, dues tombes, dues commemoracions, suposat habitant de Betània, presumpte bisbe de Marsella, on potser havia arribat després de navegar, des de Palestina, acompanyat de Maria, Marta, l'Arimatea i el Grial i Sara, la minyona morena, amb una barca sense veles, remes ni timó, i recalcar al portet occità de les Santes Maries de la Mar.

Del *llatzeret* de Barcelona, en resta la capella, romànica, com del de València, l'església –ara parròquia de Sant Llätzer–, que dissimula el gòtic de conquesta sota successives i poc afortunades reformes. El barceloní és del segle XII i asse-

nyala l'inici de l'empori. Es construí fora de la muralla, al camí de Montjuïc; el valencià també s'assentà fora, al camí de Morvedre i fou, és clar, fundat per Jaume I al segle XIII, al començament de l'esplendor del cap i casal; el de Morella, al camí d'Aragó, és del 1289 i de Jaume II; el de Maó, a l'illa de la Quarantena, és del segle XV. A banda leprosos –*llatzerins*, *mesells*,

cagots–, els *llatzerets* acollien tota classe de persones afectades de malalties contagioses –*llatzerats*– i les que eren sotmeses a observació en quarantena perquè procedien de llocs amb epidèmia, primitius serveis assistencials per a qui estava fet un sant Llätzer.

EL TEMPS
Capella de Sant Llätzer de Barcelona.

Periodista